

T.N.Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston Pedagogika
fanlari ilmiy tadqiqot instituti

UZLUKSIZ TA'LIM

ILMIY-USLUBIY JURNAL

2021, № 2

DJURAYEV Risbay
Bosh muharrir

Jurnal 2001 yildan nashr qilina
boshlangan.

O'z MAAdan 2007 yil 3-yanvar-
da № 0101-tartib raqami bilan
qayta po'yxatdan o'tgan.

Jurnalda e'lon qilingan
maqolalardan iqtibos keltiril-
ganda «Uzluksiz ta'lim»
jurnalidan olinganligi ko'rsa-
tilishi lozim.

Tahrir hay'ati:

Sherzod SHERMATOV
Uzoqboy BEGIMQULOV
Alisher UMAROV
Nargiza RAXMANQULOVA
Xolboy IBRAGIMOV
Shavkat QURBONOV
Roxatoy SAFAROVA
Islom ZOKIROV
Dono G'ANIYEVA
Lobar QARAXANOVA
Dusmurod DJURAYEV

Tahririyat manzili:

100027, Toshkent sh.,
Furqat ko'chasi,
174-uy.

O'zPFITI

Tel.: (71)-245-92-34

(93)-503-52-07

e-mail: uzluksiztalim_jurnal@mail.ru
liya_2305@mail.ru

TA'LIM MAZMUNI UZLUKSIZLIGI

- 3 **F.U.Oodirova**
Ta'lim klaster tizimlari o'zaro manfaatli uzluksiz hamkorlikning innovatsion mexanizmi sifatida
- 7 **G.A.Berdiyeva**
Uzluksiz ta'lim jarayonida bolalarni mustaqil fikrlashga yo'naltirish
- 11 **X.N.Qo'ng'irov, A.F.Sayfullayev**
Uzluksiz ta'lim vositasida ekologik muammolarni hal etish texnologiyasi
- 17 **O'E.Xo'janazarov**
Ekologiya darslarida tog' oldi yaylov o'simliklari qoplamining o'rganilishi
- 20 **Sh.N.Ibodova**
Uzluksiz ta'lim tizimida o'quvchi-yoshlarni jismoniy faollik va sog'lom turmush tarziga o'rgatish
- 24 **B.Shermuhhammadov**
Uzluksiz ta'lim tizimida yoshlarda sog'lom dunyoqarashni shakllantirishning dolzarb masalalari
- 29 **D.M.Maxmudova**
Kreativ faoliyat jarayoni-mustaqil o'quv-bilish faoliyatining eng yuqori darajasi
- 34 **N.E.Ergasheva, Z.O.Jabbarova**
Uzluksiz ta'lim tizimi samaradorligini oshirishda o'qituvchi mahorati
- 39 **N.Mamatqulova**
Uzluksiz ta'lim bosqichlarida kasb-hunarga yo'naltirishda o'qituvchi psixologiyasi
- 42 **Sh.Boychayeva**
Uzluksiz ta'lim muassasalari orasidagi uzviylik va uzluksizlik
- 45 **Sh.Mamarajabov**
Uzluksiz ta'lim jarayonida darsni tashkil qilish taxnikasi va ularni amaliyotda qo'llash
- 49 **H.H.Джамилова**
Сущность модели формирования инициативности у обучающихся

UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA MEDIATA'LIM: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

- 54 **F.M.Lutfilloeva**
Yapon ierogliflarni mnemotexnika asosida kompyuter imitatsion modellardan foydalanish

MA'NAVIY TARBIYA

- 59 **U.Mahkamov, D.Ismoilova**
Tarbiya-yuksak ma'naviyat belgisi
- 63 **N.U.Nishonova**
Uzluksiz ta'lim tizimida yoshlar tarbiyasining ba'zi masalalari
- 67 **M.E.Xalilova**
O'zbekiston ta'lim tizimida musiqa va ejaqsning uzviyligini rivojlantirish masalalari
- 73 **A.R.Meliboyev**
Uzluksiz ta'lim tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nurqiy faoliyatini takomillashtirish

KASBGA YO'NALTIRISH VA PSIXOLOGIK XIZMAT

- 77 **T.X.Avliyaqulov**
Uzluksiz ta'lim tizimida o'quvchilarni kasb-hunarga qiziqishning o'ziga xos xususiyatlari
- 82 **A.Q.Xoligov**
Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bitiruvchi yoshlarni hayotga ijtimoiy moslashuvini amalga oshirishda jamoat tashkilotlarining o'zaro hamkorligi
- 86 **III.H.Бекмуратова**
Uzluksiz ta'lim tizimida kasbiy ijdokorlini va motivatsion qobiliyatlarni rivojlantirish
- 91 **L.R.Zaripov**
Texnologiya fanida kasbga yo'naltirilgan o'qitish texnologiyalarni loyihalash
- 96 **Sh.Qo'qonboyeva, N.Sh.Turdiyev**
Bo'lajak fizika o'qituvchilari kasbiy kompetentligini shakllantirishda kontekst masalalardan foydalanish
- 101 **X.M.Radjabov**
Bo'lajak kimyo o'ituvchisi axborot-metodik kompetentligini rivojlantirishda aktning roli
- 108 **H.Абдуллаева**
Коррекция речевых ошибок как дидактический приём активизации самостоятельной работы

TARBIYA-YUKSAK MA'NAVIYAT BESHIGI

U. MAHKAMOV,

Chirchiq DPI professori, p.f.d.,

D. ISMOILOVA,

Chirchiq DPI o'qituvchisi

Ushbu maqolada uzluksiz ta'lim jarayonida o'quvchi yoshlarni tarbiyalash metodikasi, ular ma'naviyatini rivojlantirishda o'qituvchi, ota-onalar va keng jamoatchilikning o'ziga xos xususiyatlari ilmiy pedagogik jihatdan asoslangan.

Kalit so'zlar: Uzluksiz ta'lim, tarbiya, o'qituvchi, ma'naviyat, o'quvchi-yoshlar, ota-ona, maktab, oila, sinf rahbari, ilm, metod, axloq.

В данной статье научно и педагогически обоснована развития духовности и учащихся-молодёжи процессе непрерывного образования и особенности учителей, широкий общественности в воспитательной работы.

Ключевые слова: непрерывное образование, воспитание, духовность, ученики, родители, школа, семья, классный руководитель, ученик, наука, метод, этика, национальные ценности.

This article is scientifically and pedagogically based on the methodology of teaching students in the process of lifelong education, the importance of developing their spirituality and the specific characteristics of teachers, parents and the general public in this process.

Key words: lifelong education, upbringing, spirituality, students, parents, school, family, class teacher, student, science, method, ethics, national values.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020 yil 30 sentyabrda "Ustoz va murabbiylar kuni"da so'zlangan nutqida "Xalqimiz hamisha ustozlarni e'zozlab, ularning hurmat-izzatini joyiga qo'yib kelgan. **"Ustoz ota kabi ulug'"** degan hikmatli naql ham bejiz aytilmagan. Endi ana shu so'zlar qog'ozda emas, amalda qaror toptiradigan, o'qituvchi-muallimning qadr-qimmatini joyiga qo'yadigan payt keldi" deb ta'kidlash bilan birga ularning mashaqqatli va mas'uliyatli mehnati masalalariga alohida e'tibor qaratdi. Ushbu qo'yilgan masalalar uzluksiz ta'lim jarayonlarini, ota-onalar bilan hamkorlik ishlarini yuqori darajada bo'lishini talab etadi.

Darxaqiqat, bugungi tez o'zgarayotgan zamonda, barcha o'qituvchilar sinf rahbarlari, ota-onalarning tarbiyaga oid bilim va malakasini muntazam oshirib borish dolzarb muammolardan xisoblanadi. Chunki, yurtboshimiz

ta'kidlaganidek **"Maktab – faqatgina ta'lim beradigan maskan emas, barchamiz uchun yuksak ma'naviyat beshigiga, farzandlarimizni bolalikdan boshlab kasbga o'rgatuvchi dargohga aylanishi zarur."** Demak uzluksiz ta'lim tizimida o'qituvchilarning ilm-fan sohasida faol ishlash, yoshlar tarbiyasiga oid loyihalarda ishtirok etish, ilmiy-metodik dasturlar yaratish kabilar o'quvchi – yoshlarning intellektual va ma'naviy salohiyati, kuch-qudrati va olijanob fazilatlarini ulug' va ezgu maqsadlarni

amalgam oshirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan xam yoshligidanoq bolalarda “Aql va fikr tarbiyasini yaxshilash uchun uning fikrlashi, zakovati, xotirasi va qobiliyatini takomillashtirishga yordam beruvchi mashg’ulotlar o’tkazish, turli ibratli ertak va hikoyalar so’zlab beriladi, zarur bilim va ma’lumotlar berish muhim hisoblanadi. Odatda, bolalar kichik yoshda har bir ko’rgan narsasi haqida so’raydigan, ularni tekshirtirib, sinab ko’radigan, tinimsiz savollar beradigan bo’ladi. Bunday paytda ularning savollariga erinmay, hafsala bilan, tushunarli, sodda qilib javob qaytarish va tarbiyalash zarur.” (4, 61) “Pedagogika fanidan ixohli lug’at” kitobida “Tarbiya –inson shaxsi ma’naviy qiyofasini shakllantirishga qaratilgan sa’i –harakatlar tizimidir” deb ta’kidlanadi. (5, 449)

Tarbiyaviy ishlarni tashkil qilish va uning samaradorligini oshirish ko’p jihatdan o’qituvchi va o’quvchilarning o’zaro munosabatlari hamda ijodiy faoliyatining tashkil etilishiga ham bog’liqdir. Bunda o’qituvchilar o’quvchilarga kundalik hayotiy voqealar, jamoadagi tartib-qoida va xulq-atvor masalalarining aniqligi va ta’sirchanligi jarayonini loyihalashtirish, shakl, metod, shart-sharoitlarni oldindan aniqlab qo’yilgan maqsadga muvofiqlashtirish, ularning ruhiy holatlari, muloqot va munosabatlari, ma’naviy shart-sharoitlarning yaratilishi, tarbiyaviy tadbirlarning axloqiy talablarga javob berishida, ularning faolligi ixtiyoriyligi, tashkilotchiligi va ijodkorligiga ahamiyat beriladi.

Tarbiyaviy ishlar mazmunida sog’lom hayot, sog’lom turmush tarzi, sog’lom e’tiqod, barkamollik, milliy qadriyatlarga sadoqat, jamiyatdagi tinchlik, xotirjamlikni saqlashga ongli munosabatda bo’lish, tinch va farovon hayot yaratish, ijtimoiy ma’naviyatni yuksaltirishga intilish kabilar asosiy o’rinni egallaydi.

Tarbiya uch narsaga ehtiyoj sezadi: iste’dod, ilm va mashqqat. SHu ma’noda o’qituvchilar, sinf rahbarlari tarbiyaviy ishlar jarayonida inson shaxsini oliy qadriyat deb bilish, har bir bola, o’smir va yoshlarning o’ziga xosligini hurmat qilishda milliy urf-odatlar, an’ana va milliy merosga asoslanish va ushbu jarayonda ularning faol ishtirok etishini tashkil qilish va rivojlantirish muhimdir.

Ushbu jarayonda sinf rahbari o’quvchilarning tarbiyalanganlik darajasini o’rganish, unga tarbiyaviy ta’sir ko’rsatish mahoratiga ega bo’lish, tarbiyaviy ishlar va tadbirlar uchun zarur bo’lgan metodlarni tanlash, ko’zlangan maqsadga erishishda ota – onalar bilan hamkorlik qilish tajribalarni tahlil qilish va ulardan o’z faoliyatida ijodiy foydalanish kabilar tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshiradi.

Shu jihatdan ham uzluksiz ta’lim tizimida:

- Tarbiyaning bir maqsadga qaratilganligi;
- Tarbiyaning hayot va mehnat bilan, yangi O’zbekistonning gullab-yashnashi yo’lida qilinayotgan ishlar bilan bog’lash;
- Shaxsni jamoada, jamoa orqali tarbiyalash;
- tarbiyada bola shaxsini hurmat qilish va unga talabchanlik bo’lish;
- tarbiyaviy ishlarning izchilligi, muntazamliligi hamda birligiga erishish;
- tarbiyada o’quvchi yoshlarning o’zigaxos xususiyatlarini hisobga olish;

– tarbiyaviy ishlarni amalga oshirishda o‘quvchi bilim, ko‘nikma, malakalarni rivojlantirish, ularni har tomonlama ma‘naviy-axloqiy jihatdan intellektual salohiyatli qilib tarbiyalash;

– tarbiyaviy ta‘sir qo‘rsatishda zarur bo‘lgan metodlarni qo‘llay olish;
– zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsion texnologiyalaridan foydalaniladi.

Shuni alohida ta‘kidlash kerakki, tarbiyaviy ishlar metodikasi o‘qituvchining pedagogik mahoratiga bog‘liqdir. Metodika (yunoncha-metodika) biror ishni bajarish, amalga oshirish, o‘qitish, tarbiyalash usullari va vositalari majmuasidir.

Tarbiyaviy ishlar metodlari esa o‘quvchilarga ta‘sir ko‘rsatish usullari, vositalarini pedagogik jixatdan maqsadga muvofiq tashkil etish yo‘llaridir.

Metodlar uzluksiz ta‘lim tizimida tarbiya ishlarini to‘g‘ri tashkil etishda muhim vosita bo‘lib, uning samarasi o‘quvchi – yoshlar shaxsining har tomonlama kamol topishida ta‘sir ko‘rsatadi. Tarbiya metodlari vositasida jamiyat tamonidan ta‘lim muassasalari oldiga har tomonlama barkamol, erkin, ijodkor, tashkilotchi, mustaqil fikr egasi bo‘lgan shaxsni tarbiyalash vazifasini amalga oshiradi va ularning rivojlanganlik darajasini takomillashtiradi. Ushbu jarayonda o‘quvchining ijtimoiy ongini shakllantirish va mehnat faoliyatiga tayyorlash, ragbatlantirish metodlari ularning hayot, ahloq, mehnat qilish munosabatlari to‘g‘risida qoida va me‘yorlarini hosil qilish kabilar shaxsning e‘tiqodi va ishonchiga aylanib boradi.

Tarbiyaviy ishlar jarayonida suhbat, tushuntirish, ma‘ruza, bahs, namuna ko‘rsatish, o‘rgatish, qayta tarbiyalash, mashq qilish, sog‘lom muhit yaratish, maqtash, mukofotlash kabilar o‘quvchi hayotida muhim ahamiyat kasb etadi. Yosh avlodning, umuman yoshlarining tarbiyasi bilan etarlicha shug‘ullanmagan mamlakat turg‘unlikka va oqibatda inqirozga yuz tutadi. Buning oldini olish - uzluksiz ta‘lim tizimida tarbiyaviy ishlarni oqilona amalga oshirishdir.

Farzandlar ota-onalarning oldidagi burchi va vazifalari ularni qobil, insonparvar, kamtarin bo‘lib o‘sishida ilm va hunar o‘rganishi, yurish-turishmadaniyati, uyda, jamoat jaoylarida o‘zini tutish, kiyinish madaniyati, mehmon va mezbон bo‘lish, dam olish qoidalari, bemorlarni yo‘qlash kabi, o‘zbek millatiga xos bo‘lgan milliy qadriyatlarni rivojlantiradi.

Farzandlar oila muhitida ota-onalarning bilimlarini uzluksiz egallash, uni qurshab turgan hayotning barcha tomonlari va jabhalari bo‘yicha o‘z dunyoqarashiga ega bo‘lish, atrofda qilarga nisbatan mas‘uliyat hissini kamol toptirish kabilar shaxsning ijodiy qobiliyatlarini, uning g‘ayrat va tashabbuskorligini oshirishga imkon yaratadi. Bu o‘rinda sinf rahbari ota – onalar bilan bolaning zehni o‘stirish ularda mehnatga chanqoqlik hissini uyg‘otish, hayotda e‘tiborli va baxtiyor bo‘lishiga shart sharoitlar yaratadi. Ta‘lim tizimida o‘quvchini yaxshi xatti-harakatlarga majbur etishgina emas, balki ularda mehnatga ko‘nikma va mehni kuchaytirish, hayotda o‘ziga loyiq ish topa bilish imkoniyatini yaratish muqaddas burch hisoblanadi. Demak, ota – onalar

o‘z farzandlarida yaxshi fazilatlarni o‘stirsa, ular kelajakda ma‘naviy boy, jismoniy barkamol bo‘lishning asosini tashkil etadi. SHunday ekan, o‘qituvchining bosh vazifasi bola ruhida adolat va ezigulikni shakllantirish, hayotning rahmsiz zarbalaridan omon saqlash va rivojlantirishga ko‘maklashishdan iborat. O‘qituvchilar ota – onalar bilan birgalikda **bugungi murakkab globallashuv davrida o‘quvchi yoshlarda milliy g‘oya va mafkuraviy immunitetni kuchaytirish, ularni turli zararli g‘oya va tahdidlardan asrash, ularni o‘z mustaqil fikriga ega, irodali, fidoyi va vatanparvar insonlar** bo‘lib etishida tarbiya ishlariga aloxida e‘tibor berishlari muxim o‘rin tutadi.

Albatta, ushbu jarayonida milliy tarbiya asoslarini o‘rganish o‘quvchilarda faxr, g‘urur va oriyatni shakllantirish, bugungi mustaqil, erkin hayotimizning qadriga etish, vatandoshlarimizga mehribon bo‘lish, beva-bechoralarga yordam berish ahil, totuv va qudratli xalq bo‘lish, rivojlantirishasosida ularda faollik, barchaga o‘mak va namuna tuyg‘ularni rivojlantirish muhim. CHunki, tarbiya xalqimiz hayotidagi milliy va umuminsoniy g‘oyalar asosida o‘zib kelayotgan yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ular qalbida yuksak axloqiy fazilatlarni, ma‘naviy-ma‘rifiy bilim doirasini kengaytirishda muhim o‘rin tutadi. Shu jihatdan uzluksiz ta‘lim tizimida “Milliy tarbiya asoslari”, “Tarbiya millat madaniyati”, “Kitob bilim manbai”, “Bilimli yoshlar – kelajak bunyodkori”, kabi tarbiyaviy tadbirlarni amalga oshirish o‘quvchilarda dunyoviy, diniy bilimlari rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, har bir inson qanday mutaxasis bo‘lishdan qattiy nazar uning hayotdagi yutuqlari, kasbidan e‘zoz topganligi, bevosita ustozlari, o‘qituvchilarning bergan tarbiyasi, o‘g‘itlarining ma‘no-mazmuni va olijanoblighi bilan belgilanadi. CHunki tarbiya xalqning dardi, armoni, qadimiy va betakror ma‘naviyatini ifoda etadi. Ayniqsa, bugungi murakkab zamonda yoshlar qalbiga yo‘l topish, ularni ezuq maqsadlar yo‘lida ilhomlantirish, ularni, ma‘naviyat va ma‘rifatga bo‘lgan mexru ixlosini oshirib, va e‘tiqodini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикасининг 29 йиллиги байрамида Президент Шавкат Мирзиёевнинг сўзлаган нутқи. Халқ сўзи 2020 йил 1 сентябрь.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 30 сентябрда “Ўқитувчи ва мураббийлар куни” тантанали маросимдаги нутқи.
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 6 июлдаги “Умумий ўрта таълим муассасаларида “Тарбия” фанини босқичма – босқич амалга жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида” 422-сонли Қарори.
4. Алимов У Оилада фарзанд тарбияси. Т.:”Мовароуннахр” 2018
5. Хасанбоев Ж, Туракулов Х, Хайдаров М, Хасанбоева О, Усмонов Н Педагогика фанидан изоҳли луғат Т.: “Фан ва технологиялар” 2009.